

**ZAŠTO
ČITATI
OVU
KNJIGU**

Postoji crna strana ljudskosti o kojoj svakodnevno čitamo u novinama: porodične drame, ubistva, nasilje. Te strašne vesti nikada ne otkrivaju kojim se nevidljivim i neshvatljivim putem kretala ljudska svest

primičući se zločinu, ili koji su se složeni odnosi razvijali između žrtve i počinioca. U vestima se ređaju samo grube činjenice: ko, kad i kako, ponekad i ogoljeno zašto, lišeno suštinskog objašnjenja. I tu se crne hronike po pravilu zaustavljaju. A šta se dogodilo posle? Kako je i da li je život moguće dalje živeti? Ostajemo uskraćeni barem za kap nade, delić razumevanja, pritešnje-ni tragedijama u svetu koji nam se čini strašan, surov i bezočan, u kojem je čovek čoveku samo vuk. Zato je roman Laure Sintije Černjauskajte *Disanje u mermer* značajan. Jer po ko zna koji put pokazuje da je književnost, da je umetnost, ta kap nade, ram u kom delići užasnih duševnih mozaika mogu koliko-toliko da se uklope i pokažu logiku, razloge, jer nam je u teškim trenucima potrebno da budemo utešeni idejom da nismo samo žrtve pukog sleda događa na koji nemamo nikakvog uticaja. Kada je čovek istovremeno i čitalac ili čitateljka može se nadati katarzi koju danas možda još jedino umetnost pruža. Ovo je roman o životnoj tragediji jedne junakinje kojoj smo potrebi mi isto koliko je i ona potrebna nama u zajedničkom zagrljaju svetske utehe koju književnost i dalje nosi u sebi.

Preporučila *Mirjana Nešić*, bibliotekarka

www.strik.rs

www.strik.rs

NASLOV ORIGINALA
Laura Sintija Černiauskaitė
Kvėpavimas į marmurą

UREDNIKA
Ljubica Pupezin

Objavlјivanje ove
knjige pomogao je
program „Kreativna Evropa”
Evropske unije

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

© 2006 by Laura Sintija Černiauskaitė

© 2019, ŠTRIK, za srpski jezik

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige
ne sme se umnožavati ni u kom obliku bez prethodne
dozvole izdavača ili vlasnika izdavačkih prava.

LAURA SINTIJA ČERNJAUSKAJTE

Disanje u mermer

PREVELA
Vaida Divjaković

Beograd, 2019

Sadržaj

<i>Jazbina</i>	7
<i>Zamke</i>	19
<i>Treći</i>	93
<i>Žrtve</i>	99
<i>Mnogo svile u kosi i posvuda</i> (Iz zapisa jednog deteta) .	151
<i>Dom</i>	155
Umetnost kao iskupljenje, <i>Slavka Vlalukin</i>	197
Beleška o prevoditeljki.	202

Jazbina

On ide drumom.

Drum blista u travi poput noža zarivenog u zapad, senke mu se valjaju preko glave i ramena, zvuk retkih automobila ostavlja mu isparavajuće tragove u mozgu. Avgustovska trava, sjajna kao ulje, ovlaži mu korake kad nakratko skrene s drumu – on živi ovde – ovako – između asfalta i neba – kao da ničeg drugog nije ni bilo, i uporni fantomi prošlosti ostali su s druge strane sećanja kao udaljeni šum.

Kao da se tek rodio iz nečije mašte, kao da su ga ispalili iz puške preko ovog drumu udenutog između šuma pod mlakom kišom sunca. Njena svetlost je potpuno nezahtevna, on lebdi u njoj celovit i lak kao trunčica prašine.

Kao da se njegova svrha odmotava s koracima.

Sada samo gura napred, možda i ne znajući kuda ni zašto, ali sve što je u njemu raslo svih ovih godina zna to umesto njega i vodi ga.

Mora samo da poslušā. Pod ovim svetlom unapred mu je sve oprošteno.

U travi treperi kamenje pregrejano na suncu. Taj miris... usijane koḗe. Kad uveče u kuhinji zagnjuri nos u *njen* vrat, tamo pulsira vruća, nervozna stazica krvi. „Pa šta je, šta je bilo?” – promrmlja *ona* ne podiḗujući oči s knjige. Retko ga je dodirivala, i on je retko dodirivao *nju* rukama, osećao je kao da je to njemu zabranjeno. „Šta je bilo ovom dećaku?” – šapuće *ona* bezbojnim glasom večeri. – „Šta je došao da mi kaḗe?” – *Ona* skoro spava. „Ništa.” „Ako ništa, onda ništa. Idi u krevet, brat ti već spava.”

Nije mi on brat.

Nije mi on brat i niko mi nije brat. Jedinствен sam, roḗen iz vazduha.

Pored je, tiho kao kugla za kuglanje, proklizio beli porše – jednom je gledao kuglanje na televiziji. Video je i porše koji se moḗe dobiti ako nešto kupiš i popuniš kupon. Oko onog drugog poršea, koji je na televiziji blistao crveno kao rućke za toplu vodu na tuševima u sirotištu, privijale su se dugonoge, kao blistavom folijom obavijene devojke. Mazile su auto kao da je živ i kao da su se već unapred zaljubile u domaćina koji ga je dobio. Tada se njemu činilo da ljubav, o kojoj svi govore, upravo i jeste biti takav da svi hoće da te imaju. Samo niko ne moḗe pošteno da objasni kako se to postiḗe. Lepotice su, uvijene oko crve-

nog poršea poput mašne za poklon, imale vrlo dugačke noge – takve nikad još nije video; devojke i žene u sirotištu bile su šire, s mekanim zadnjicama, u koje se on bojao dugo da gleda, njihove noge su bile zdepaste i velike, čvrsto uprte u zemlju, i u hodnicima su pravile mnogo buke. Televizijske lepotice se verovatno specijalno uzgajaju kao posebna vrsta kokošaka, da bi mogle posle da se maze s tim poršecom, zaključio je tada on, držeći dlan na vreloom šlicu pantalona.

Beli porše je usporio i stao. Samo to, ali on je odmah osetio da je zbog njega. Pretvarao se da ne primećuje. Kada se približio, ne usporavajući korak, prednja vrata su se otvorila.

– Daleko si se zaputio? Sedaj, odbaciću te.

Uplašio se da je to *ona* – svetlo odelo, suncem pozlaćena kosa na slepoočnicama, i miris – *taj* miris, i sjajnom likrom obavijeno stopalo – kao i ona, žena je vozila izuvši cipele – zbog sigurnosnih razloga on je snimio sve detalje. I pocrveneo je tako jako da mu se na trenutak zamračilo ispred očiju... Nije to mogla da bude *ona*, čak ni posle toliko godina, posebno ne u poršeu. I taj miris, iako sličan, i ton glasa, i mršave ruke sa zglobovima naglašenim i sjajnim kao krunice nad volanom – bili su samo vešta prevara.

Seo je. Napred, pored žene.

Automobil je krenuo. Klizio je drumom tiho i glatko, kao nož preko maslaca. Žena ga je nešto ispitivala, a on je prosto znao da mora da laže, da laže o svemu – ni trunčice istine. Njima se ne može reći istina.

Konačno, on je i ne poznaje, niti želi da je upozna. Šta više, njemu se samo u početku činilo – dok je bio manji – da je njima istina važna. Zapravo njima ona nije potrebna, one samo hoće da čuju ono što im odgovara. On nije mario šta bi žena htela da čuje – verovatno isto što i svi – različne detalje, koji se ne zapamte i svi liče jedan na drugi kao jove pored puta. Razdraživalo ga je što ga žena tera da razmišlja i troši reči. Slušao je njen dubok, lenj glas i dugo odlažući odgovore krajičkom oka gledao u nežne maljice na jagodici ispod pepeljaste kose – kroz nju su prosijavali kosi večernji zraci sunca. Kao predosećajući samovolju svetlosti, žena je izvadila šnalu i pustivši volan, s nekoliko majstorskih pokreta vezala kosu na potiljku. Na zakrivljenju njene razgolićene jagodice zatitrala je baršunasta senka, primamljiva hladovina istine – slična onoj na butini kad se strgne čipkana podvezica – taj pokret je video kad je s drugim dečacima gledao televiziju. Zanemeo je, progutao zgusnutu pljuvačku i stisnuo u pešnici nožić u džepu pantalona.

– Gde da te ostavim? – pitala je žena.

– Ovde.

– Ovde?... Samo – ovde?...

U njenom glasu, mirisima, arsenalu arogantnih pokreta ženke, žuborila je jedva primetna prednost. To ga je izluđivalo.

Iznenada joj je gurnuo nožić pod grlo.

– Zaustavi auto.

Žena je odmah poslušala. Shvatila je da s njim nema šale. I ne pogledavši u nožić, znala je šta joj je na grlu i na šta to sluti.

Hteo je samo da ona zna šta on može. Samo to. Da vidi *to* u njenim očima.

Žena nije gledala u njega – piljila je ispred sebe u drum potopljen u senke. Pored je projurilo nekoliko automobila. Oboje su u isto vreme obratili pažnju na to i tada je ponovo čuo njeno disanje. Ne, video je – otkucavalo je u prorezu poluraskopčanog sakoa, ispod lanene košulje.

Poželeo je da ga žena dotakne. Samo nije znao kako da je zamoli. Kako se to kaže? Šta one rade kada žele da ih dodirnu? Samo to.

Njen uzak dlan krem boje na njegovoj odeći što smrdi na jeftin deterdžent... Ne.

– Šta ćeš uraditi?... – upitala je.

Bolje bi bilo da nije.

Znao je šta želi da uradi. Samo se nikada, nikada neće usuditi na to. Može zato da uradi nešto gore, što će ona zapamtiti za ceo život.

Pritisnuo je nožić i njenim vratom se razvukla nit krvi.

Žena je vrisnula. Počela je da se trese, čvrsto je zatvorila oči, lice joj se naboralo i – do tada tako mirno i ponosno – sada je podsećalo na čipku strgnutu s butina.

Progutao je zgusnutu pljuvačku.

– Klekni – frkne on.

Ne želi to da izgovori, jer sramota je to reći. Bolje bi bilo da mu ona pročita misli i poslušna ne primoravajući ga da se ponižava, ali ona to ne može i zbog toga će je kazniti. Žena se sruši na gumeni podmetač, volanom pritisnute dojke kao dva na beg spremna kunića – špicaste njuške su virile preko lanene košulje, penjale se tražeći izlaz.

– Šta hoćeš? – šapuće ona.

On ne zna. Njemu se samo sviđa da je drži pod oštrom noža, sviđa njen šapat, njena mekoća, on može da joj naredi bilo šta, ali ne može da se seti šta bi mogao da zapovedi... Plaši se da je dira prstima, samo nožićem, samim vrhom, ali njime ne oseća toplotu njene kože. Sagne se ka ženinom vratu i udiše, udiše zgrušani miris jazbine na njenom vratu – *on* je to učinio, *on* je otvorio njena tkiva, *on* je otključao taj miris, i u njegovim preponama nabrekne i bruji zadovoljstvo osvajača, širi se sve do slepoočnica...

Zacvili otegnuto, gurne nos u ranicu na ženinom vratu i istovremeno napetost izbija s takvom snagom da skoro izgubi svest.

Žena otvori oči i ćuteći gleda u drum. U pantalonama mu je toplo i vlažno, sluzav je i ranjiv kao tek začeti zame-tak, i toliko ga je stid da pomišlja da je zadavi i izbode ovaj auto-put i šumu.

– Kurvo... – šapuće. – Kurvo, kurvo! – viče. – Kako da izađem?!...

Vrata se ne otvaraju. Gledajući ispred sebe, žena se po-lako pomeri. Tup zvuk – on jurne napolje i zaroni u šum-ski sumrak kroz niske jove.

Došao je sebi kod lisičje jazbine. Iste one gde je pre če-tiri godine, zadržavajući dah, posmatrao lisicu i mladun-ce, a kada se vratio kod *nje*, samo je plakao i nije znao da objasni šta se desilo. Senke su se produžavale, svežina iz-nad litice disala je u leđa, oštra krila lastavica bolno su mu presekla srce – nije valjda da će pasti kiša – krv mu je iz-nenada tako teška i spora...

Pećina je gledala pravo u njega – proširena zenica koja ne trepće.

Mirisala je na davno opranu košulju, kao u njegovim snovima, mučna i svoja, a okolo je treperio vruć i vlažan narandžasti pesak. Ni daška vetra. Drveće i laste su uti-hnuli. Krv je stala. Samo pesak, samo je taj pesak pulsirao kao kora grozničavog mozga, i on je uronio u njega a da nije ni shvatio šta radi, uronio je tako mali kao da je rasuo telo usput među žbunjem brusnica, iskrao se iz njega kao

iz iznošene odeće i ostavivši ga da lebdi među jovima, požurio da ga ne stigne i da ne smeta žrtvovanju peska što je disao kao duh koji usisava, umrtvljuje bol, posipa puteve za grozničave misli.

Ležao je privukavši kolena uz grudi, gurnuvši glavu u mračnu vlažnu pećinu, među stisnutim zubima škripao je pesak. Kada je izvukao glavu, osetio je kako mu se na lice spušta povetarac poput hladnog platna. Levu ruku je na nekoliko mesta bio posekao nožićem – u zgrušanim ranicama svetlucala su zrna peska. Dešavalo mu se to i u sirotištu. Jednom su mu čak doveli neku ženu. Postavljala mu je pitanja, prikovavši ga prodornim pogledom. Samo ga je propitivala, ali nije se ljutila ako nije odgovarao. Hteli su da oda dečaka koji mu je prodao nož, ali on se samo rugao.

Lako je pronašao put, iako su se u jeliku već skupljale senke i pod lukovima grana odjek njegovog daha vraćao se kao avet. Hodajući, opet se ugrejao. Padala je kiša, tople kapljice bockale su ga po nosu kao iglice. Lecnuo se – u kuhinjskom prozoru već je gorelo svetlo – kroz sunčevo pletivo dovaljao se zagušljiv talas. Svi ostali prozori bili su mračni – nije valjda da su svi u kuhinji?

Držeći se šume, pošao je okolo, do zapuštene štale, i dalje smeštene na samom obodu šume. Disao je tako glasno da se, kad se u kuhinji ugasilo svetlo, uplašio da su ga ču-

li, ali svetlo je samo preskočilo na drugi prozor – u toj najvećoj sobi su gledali televiziju i pregledali đlačke sveske.

Stoku nisu držali. Štala je služila kao ostava, a puštali su i komšije da drže seno – ionako je zvrjala prazna. Oslušnuo je – po krovu je rominjala kiša, sena nije bilo mnogo, možda je čak prošlogodišnje, ali u sumraku su suve vlati pucketale kao žive.

Po mirisu je pronašao humke sena i sručio se na njih.

Ovde je on bio jedino veliko i mračno telo, sve ostalo je pucketalo, bockalo, gicalo i prevazilazeći ga kao neizbežnu prepreku, gurkalo ga kolenima.

Možda je i on isto hteo da nauči kako da odstupi i ode, i da tu bude kraj.

Mora biti da je plakao.

Dugo, dugo, u gostoljubivoj mirisnoj tami punoj sena. Seno je brzo upijalo suze, kao da ih nije ni bilo. Umorio se, splasnuo kao isceđena krpa i poslednji trzaji plača zatalasali su se preko prstiju u seno.

Rominjanje je prestalo, činilo se da se napolju razvedri-
lo, kroz proreze između dasaka prodiralo je večernje sunce. Nije spavao, samo se skrivao u lopti mraka i taj mrak je bio tamniji od sumraka u štali. Isticao je lagano iz *nje-ga*, kao zatrovana krv, strašan i sladak. Osećao je zaštitni oreol tame dok se širila okolo kao topla lokva urina. Nije spavao, stvarno nije ni oka sklopio, bio je oprezan kao ni-